

vagy éppen a leragadó szempillákat. Önmagát látta.

Fél tízkor a „szitinghól”-ban Á. magyar népdalokat énekelt. A dalok szabadságról, szerelemről, rabságról, szabadulásról, vágyakozásról, ébredésről, az emberi sorsról szóltak. De ott volt mögöttük egy hatalmas csend és a csend mögött ott volt a Munka. Mindkét fajta. A belső, ami a mélyből feltörő vágyakozásról, a rabságról, a felébredésről, a szabadulásról szólt, és a külső is, ami egy felülről jövő vágyakozásról, szabadításról, növelésről, egyesülésről énekelt. Az ébresztő kakasszóról, a csodálatos madárról, aki felszáll a „vármegye házára, sok szegény legénynek szabadulására”, és egy másikban „te csak szálj... s ha az Isten néked rendelt, tiéd leszek már”. Ott volt ez a csend és ez a Munka más estéken is, amikor O., M. vagy P. zongorázott. A balkéz monoton játékában mindaz, ami a szokásos, a megtartó, a közösségi, a társas, a tapasztalatot adó, míg a jobb kéz sokszínű dallamában a munka állandóan hullámzó kétsége, emelkedő vagy süllyedő érzelmű várakozása, a tapasztalat kitörő öröme és a szembesülés csüggedése.

Korán volt még. Már nem volt dolga. Társait, a magyar lányokat P. elvitte a szállásukra. Kiült az utcai front kisudvarán a kőpadra, ami körül délelőtt a gyomot húzogatta. Nézte a lába mellett még sötétben is szorgoskodó nagy fekete hangyákat és észbe jutottak a kabócák is, akik ilyenkor már elhallgattak. Volt valami tiszteletreméltó a hangyák szorgalmában, akik mindent a közösségért tettek. Nem volt egójuk, mindegyik teljesen tudattalanul egy egyéniség volt. Minden találkozásukkor összedörgölték csápjaikat erősítve egymásban az azonos közösséghez tartozást. Már nem kellett kísérletezni rajtuk. Ki voltak fejlesztve. Arra szolgáltak, ami a dolguk a nagy egészben. Táplálkoztak, szaporodtak és táplálékul szolgáltak. A kabócák is. Az ő dolguk nappal talán az éneklés, a kacagás. Sokszor figyelmeztették felcsattanó kacagásukkal a hét folyamán, amikor belezúgott valamilyen tennivalóba, képzelődésbe, álmodozásba, vagy csak egyszerűen a beszédbe a beszéd kedvéért.

M. jött le a konyha felőli kőlépcsőn és leült mellé. Ő volt az egyetlen, aki nem volt magyar mégis beszélt magyarul, sőt héberül, franciául és angolul is. Ő volt a „magyar csapat” egyik segítője. Csendben ültek egymás mellett, majd lassan beszélgetni kezdtek a miértről, a hogyanról, a csodálatosról és a helyükről, a hétköznapi „tennivalójukról” ebben a csodálatosban. A kockázatokról, ami ott van minden pillanatban, minden mozdulatban, gondolatban, szóban, minden döntésben. Ott van akkor is, ha nincs mozdulat, nincs szó, nincs gondolat, és elhatározás sincs. Akkor abban van a kockázat. A Nagy Kísérletező mindent hasznosít valamilyen szinten. A kockázat abban van, hogy sikerül-e emberi szinten hasznosítani egy ember létét, vagy csak „hangya”, vagy „kabóca” szinten. A kockázat vállalása is - mint minden - lehet tudatos és tudattalan. Beszéltek a megértett továbbadásának kockázatáról is. Az önmagának megtartás okozta növekvő feszültségről és a könnyelműen szétszórás romboló hatásáról.

A türelmes, elviselő, együtt érző jelenlét módszeréről, melyben újra és újra együtt át lehet, kell élni a felfedezés, a kísérlet folyamatát. Milyen könnyű beszélni róla (és írni; „ha mindazt értené, ami a saját könyvében áll. én volnék az, aki önhöz jönne, meghajolnék és kérném, hogy tanítson” - mondta Gurdjieff Ouspenskynek) és milyen hosszú maga a kísérleti fázis. És beszéltek a hangyák értetlenségéről és a kabócák kacagásáról, és a háborúról is. Nyugodtan beszélgethettek. Mindketten túl voltak már az ötvenen. Aztán aludni mentek. Ahogy befelé ballagott az udvaron megjöttek a lappantyúk és elkiáltották az éjszakát. Éjszaka ők helyettesítették a kabócákat. A férfiszálláson valami más volt, mint a

megszokott. Mindenki fent volt és heves beszélgetés folyt spanyol nyelven. Először a francia D. jött oda hozzá és megadta a címét. Majd az izraeli R.-el cseréltek címet. Végül a spanyol J. kérte, hogy írjon. Nem értette a dolgot, mert az egész hét során alig váltottak néhány „bon jour”-nál többet. Aztán észbe jutott M. korábbi megjegyzése: „A világ változóban van. A forma változik, de valami, amit a forma eltakar, állandó marad. És ez sokkal fontosabb a formánál.” Lassan érteni kezdte M. célját ezzel a „nemzetközi” találkozóval kapcsolatban. Ezt az állandót kell erősíteni először az önmagával való belső együttlét, majd ezen keresztül a nem feltétlenül személyes, de csendes együttműködés mély emberi kapcsolataival. Körbeért a hét. Utolsó reggel csendes együttülés, eligazítás a nap témájáról, reggeli, majd gyors búcsú. A szemek valahogyan furcsán mások voltak, mint az előző napokban. A torokban gombóc.

Megcsináltam! - gondolta magában hazafelé a repülőn. És akkor most mi van? És mit is csináltam tulajdonképpen? Részt vettem egy kísérletben, mint eszköz. Valaki egyszer megérezte, megértette, hogy egy magas szükséglet érdekében néha, de rendszeresen, újra és újra végre kell hajtani egy kísérletet. Kísérletet annak igazolására, hogy lehetséges egymást nem ismerő emberek között, bizonyos feltételek megléte mellett együttműködés, összhang. A feltételek között az első a csend, amely minden mögött ott van és meg is nyilvánulhat. A második, ennek a belső csendnek az egyéni fenntartásáért való küzdelem. A harmadik, a védett, de mégis, a hétköznapihoz hasonló életkörülmények és súrlódások biztosítása.

És a negyedik, az így forgásnak induló kerék egyenes forgásának a fenntartása egy lehetséges legmagasabb szinten. Igen, az egész a hét törvényén alapszik. Csak meg kell érezni az egyéni, a kis és nagycsoportok, és az egész forgásában beálló lelassulást, intervallumokat és ott egy megfelelő sokkot kell biztosítani. És akkor forog. Milyen egyszerű is elmondani és milyen nehéz megtenni. Pedig megtörtént: forgott. Csak hagyni kell és éberén figyelni. Volt egy *dó* minden nap elején: a „sziting” és a nap témája. Majd napközben a rend fix pontjai és az apró kis, sokszor észrevétlenül maradó figyelmeztetések, jelek, sokkok egymástól és mindentől. A megbeszélések és kérdések tartották fenn a *dó* által meghatározott magas szintet. S végül, a nap végén ismét a csendes együttlét, a zene és ének, ami átvezet, átvezethet egy rövid kis zökkenő után a következő napba. És az egésznek, a kísérlet végén marad egy nagyon sajátos íze, ami sokáig, még hétköznapi körülmények között is fennmaradhat, majd újra és újra előjöhet. És valami közben lassan és titokzatosan megváltozik. Ez is, ahogy a táplálék alakul át szép lassan erővé, érzélemmé, gondolattá.

Útközben bevásárlás az Auchen-ban, négy órás autótú Nizzába, a Cote'd Azzure-on nyüzsgés, a repülőtéren ideges várakozás, viták sora a gépben az ülőhelyek miatt, viharfelhők dobálják a gépet, elszámolás a költségekkel. Akkor most várni kell a badacsonyi találkozóra, vagy a jövő évi gordesira? Vagy csak minden nap, minden pillanatban - most, itt -, ha lehetséges valóságosan jelen lenni mindig abban a kis kerékben, amiben éppen van, bármelyik is az? És a többi, az összes nagyobb és még nagyobb kerék forgatását egészen az Univerzumig rábízni a kísérleti labor Vezetőjére? „Az ész képtelen rá válaszolni. Átengedi a helyét egy átfogó, csendes, aktív figyelemnek” - amikor lehetséges.

Pilinszky János

A hamis tanúságról

Mert a hazugság nem elég, hogy vétek, de egyenesen az